

UNITÁRIUS KÖZLÖNY.

A VALLÁSOS ÉS ERKÖLCSÖS ÉLET ÉBRESZTÉSÉRE

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTIK Dr. BRASSAI SÁMUEL és BOROS GYÖRGY.

Előfizetési ára egész évre 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) **Egyes szám ára:**
24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel,
egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyll. pénztárnokhoz
küldendő Kolozsvárra (viz-utca 5. sz.)

Aranyos-rákosi Székely Sándor.

1797—1852.

A szabadságharcz dicső felhevülését s a leveretés kétségbeejtő búskomorságát mint egyházunk fővezére élte át s püspöki buzgó sáfarkodása közben a csatamezőn halt meg. Még is egyházunk főleg azokért a dalokért őrzi nevét állandó tisztelettel, a melyeket Dávid hárfája mellett zengett.

Székely Sándor a jeles egyházi író Székely István kaali pap fia, 1797-ben szept 13-án Kaálban született s 1822-ben írta Bécsben „A székelyek Erdélyben“ cz. hőskölteményét, melylyel — írja Toldy Ferencz — nem ugyan a nagy közönségnek, de a műértőknek annál inkább feltűnt, s mely egy időben Czuczort és Vörösmartyt az eposi pályára vonta, s ekép a classicai nemzeti eposnak megindítója lett.“ Ez az egyetlen műve lett és lesz megőrizője nevének és dicsőségének a magyar nemzet irodalmában.

1837-ben teljesen újra szerkesztette, 63 új darabbal megtöltötte az unitárius énekeskönyvet. Az újak legnagyobb része (tizet-tizenkettőt kivéve) saját eredeti szerzeménye, a többi saját költői felkérésre a képmása, mert a dicséret között alig egy-kettő, a melyet újra ne öntött volna. Ezek őrzik nevét az unitárius egyházban

„Szent színed előtt állunk“, „Felségesek műveid“, „Csodálandó nagy Isten“, „Miatyánk“, „Világok teremtője“, „Dicsőítünk és tisztelünk“, „Örök Isten, kinek esztendőik nincsenek létedben“, „Csodálandók ur Isten számtalan műveid“, „Bölcs teremtő, szent ur Isten“, „Szeret, imád, magasztal értelmünk, érzetünk“. Énekes könyvünk legjobb darabjai ezek, melyeken az elme elmereng s a szív érzelme Istenhez emelkedik.

A Sz. S. énekei és átdolgozásai sokkal tüzetesebb tanulmányra érdemesek, mint a mekkorát mi ide felvehetnénk. Meg kell elégednünk azzal a kijelentéssel, hogy úgy költői formában, mint eszmei tartalmában rendkívül felette áll a Sz. S. énekes könyve összes (öt) elődjének; dogmai kifejezései tisztultabbak és a modern unitarismus felé hajlók, ámbár sok olyan elem maradt a régi énekekben, a melyeken csak a legújabb kiadás tudott lényegesen javítani.

A Székely S. befolyása határozott nyeresége volt az énekeskönyvnek, de — nézetünk szerint — igen kedvezett a rationalismusnak a lyrai hangulat hátrányára, a mit nem is lehet rossz néven venni a magyar epos költőjétől. Reméljük, hogy a jelen és a jövőkor költői jobban meg fogják valósítani, mit az angol költőnő a legszebb himnusbau így fejez ki: „Közels hozzád uram, mind közelebb.“

Ezek a szavak legyenek kísérei a Sz. S. arcképének most, midőn az általa szerkesztett énekeskönyv harmadik kiadása — mindnyájunk örömére — közkézen forog.* Alkalmilag még visszatérünk sokoldalú munkásságára.

B. Gy.

* Székely Sándor arcképe a „Székelyek Erdélyben“ cz. költeménnyel együtt mint az Aranyos Vidék karácsoni melléklete jelent meg. Mi a lap szerkesztője Borbély György barátunk szíveségéből közöljük Szerk.

Élesszéték a tüzet.

— Izenet Amerikából. —

Ha az unitárius vallás, a melyet mi vallunk igaz, ha az emberi léleknek táplálására szolgál, ha némely emberek értelmi fel fogásának kiválóan megfelel és ha az Isten országának most és itt felépítésére alkalmas, akkor minket erre a nagy feladatra egyenesen az Isten szava hiv fel Erre mi nagy súlyt helyezünk!

Ha személyes vallási kötelezettségről lehet szó, akkor azoknak a köre egyetemes és minden öntudat kell, hogy érezze súlyát. Egynek a kikerülése erkölcsi visszaesés.

Az önfeláldozás a Jézus vallásának egyik szogoletköve. A ki legnagyobb akar lenni közöttetek az szolgáljon nektek. Ez az alapja a közszolgálatnak. Senki sem él önmagának: mindenkinek szeretnie kell felebarátját is.

Ez a magasztos és messze kiható parancsolat adja meg val lásunknak erkölcsi fönségét és nagyszerűségét. Ez ajándékozta meg a világot a hősiess elszántság és vallásos buzgóság legjelesebb példányképeivel.

Ez az eszme lelkesítette a mi nemes férfainkat és asszonyainkat. Ez szülte a legtisztább és legfenségesebb önfeláldozó életet.

Hogy ez az eszme ezután is meglegyen és lelkesítsen, éljük bele magunkat, szenteljük neki életünket.

A tapasztalat s a történelem is azt bizonyítja, hogy ha az ember nem törekszik arra, hogy vallásos hite terjedjen, hogy mások is részesülhessenek áldásaiban, csakhamar még ő maga is elveszti iránta való érdeklődését. A missiói munka azt mutatja, hogy a melyik egyház igyekszik terjeszteni hitnézeteit, az önmagát erősíti és növeli. Ez igen természetes. Ha egy politikai párt soha sem emel szót elvei érdekében, csakhamar elveszti befolyását és elenyészik. Ugyanez a sors vár arra a vallásra, a melyiknek hi veiben nincs élet és tevékenység.

Mi ezt a nagy és nemes feladatot mindnyájunknak *kötelessé gvé* tesszük. Hitünk és vallásunk iránti kötelesség ez. Az alkalom itt van; használjuk fel, legyünk kitartó munkások hittel és erős meggyőződéssel.

Emeljétek fel szemeiteket és tekintsetek a mezőre, mert a gabona meg van már érve az aratásra.

A Tisza eredete.

Kr. monda.

Mikor Krisztus hazánkban járt
Az alföldi rónaságon,
Tejbe-vajba fűröszötték
S marasztották minden áron.

»Hej fiaim, jó fiaim,
Köszönöm a szivességtek,
— Szóla Krisztus — maradnék is,
De köztetek meg nem élek.
Reggel is bor, délbe is bor . . .
Megárt nekem én úgy látom,
Estére is csak bor járja,
Éjjel nincsen csendes álmom.«
Összenéznek mindannyian
S megmondani alig merik:
Kinálnák ők tán vízzel is,
De ha nincsen, ha nem telik.
Messze van a Duna tőlük,
A Maros is jó távolra,
Hogyha meg-megszomjuhoznak
Rászorulnak ficzkó borra.
— Monda Krisztus: »Ha ez a baj,
Segitek én nem sokára« . . .
S útra indul messze-messze
A Kárpátok oldalára,
S ott a Tiszát megereszté
Végig a nagy rónaságon
S inté, hogy ne egyencsen,
Hanem girbén-görbén járjon.
— Ide is menj, oda is menj,
S legyen vized, halad bőven,
Vendéglátó jó magyar nép
Megérdemli ezt én tőlem.

Végh Mátyás

N. -k

Közöny.

Az egyházak legnagyobb ellensége a *közöny*. A közönnytől sokkal inkább lehet és kell félni, mint az ellenségeskedéstől, a kételkedéstől vagy a vak buzgóságtól. Ezek gyakran sarkantyú gyanánt szolgálnak az élet megmozdítására, ellenben a közöny minden művelődésnek, minden virágzásnak útját állja, s az érdeklődés hiánya elsatnyulást és halált okoz.

A munkásságunk értékét mindig az határozza meg, hogy mennyire érdeklődünk bizonyos ügy vagy dolog iránt.

A hol a szived van, oda fog menni a pénzed is.

Ha vallásos meggyőződésünk gyenge, akkor keveset is fogunk tenni.

Vajjon mi unitáriusok melyik csoportba sorozhatnók magunkat? Ezt a kérdést feladjuk minden unitáriusnak, hogy feleljen meg reá. Ugy-e, sokan, ha olvassák is, annyiban hagyják?! Nincs

idejök, hogy törődjenek vele. Nem is érdekli őt — mondja a világi ember — mert az a pap gondja. Nem tartozik ránk — szólnak a nők — mert az a férfiak dolga. A pap — tisztelet a kivételeknek — azt mondja, hogy neki élni is kell.

Ha mindenki így felel, akkor csakugyan nehéz idők következnek erre az egyházra. Sokkal nehezebbek, mint most kétszáz esztendeje, a mikor a Leopoldinum diploma fejünkre zúditotta a katholicismust, mert akkor ütöttek, égettek, üldöztek és hajlékunkból kivertek, a mi keservesen fájt s legalább jajgattunk, és türtünk és vártunk jobb időkre, mikor eljő a szabadulás órája. Ha most nem bánt az elleenség és elfog a közöny, akkor jaj a jövő száz esztendőnek.

No de vegyük úgy fel a dolgot, hogy a közöny nem észlelhető sem templomainkban, sem gyülekezeteinkben, sem fennebb az egész vonalon, fel végig. Mindenki tudja, mi a kötelessége s azt teljesíti

Ha minden, mindenütt éppen úgy volna, a hogy képzelni tudjuk, még okkor is meg van a helye a közönynek, mert így az unitárius vallás elvei és igazságai még mindig — úgy szólva csak véka alá volnának rejtve. Hatásukat, éltető és lelkesítő hatását csak az a néhány tizezer ember érezné. Ez pedig valóban nem felel meg a czélnak.

Az unitárius egyháznak missioja kell, hogy legyen kifelé is. Nekünk, sem egyiknek, sem a másiknak, nem szabad közönnnyel néznünk és tünnünk, hogy ebben az országban annyi millió teljes tudatlanságban legyen vallásunk elvei és igazságai felől. Hát nem a mi közönyünk, a mi bűnös mulasztásunk-e, hogy rólunk olyan és annyi ferde fogalom terjeng a velünk egy anyanyelvet beszélők között is.

Több missiói szellemet! Több bizalmat és nagyobb bátorságot kedves hívek mindenütt és mindenha. Hiszen, ha az ország törvénye ezelőtt 325 évvel elismerte, hogy ez a vallás olyan, a mely ezen ország lakóinak lelki üdvére válik s az országra nézve nem hogy veszélyes volna, hanem éppen üdvös, mert a felvilágosultságot, a haladást, az egyetértést, a szeretetet és a közjót hirdeti és morálja tiszta; ha ez így törvényben el van ismerve, eleget tettünk-e a törvénytiszta kötelességeinknek? B - s.

Nem.

Külföldi hangok az unitáriusokról.

(Folytatás).

Csak azt kell még megjegyeznünk, hogy míg e vallásnak követőit Európában országról országra zaklatták, üldözték, itt a nagy kathol. jezsuiták, ott a kicsi lutheri és kálvini papocskák elől menekülve, kik a szentháromság nevében vérüket s pénzüket

szomjáhozták, addig tul az Oceanon a szabadság és békesség szent asyluma volt számukra fenntartva. Ha Lengyel- és Poroszország, Hollandia és Németalföld edictumaiban azt hirdették, hogy az unitárius vallás a legártalmasabb és legocsmányabb eretnecség, mely valaha a poklok fenekéből szállott a földre; ha a reformált Kranmer Angolhonban Bocher Johannát égette el, vagy a vérengző Mária a kathol. trinitás nevében dühöngött és Erzsébet királyné az evang. trinitás nevében azt hirdettette ki, hogy valamennyi Dissentert (szakadárt) meg kell tűrni, csak az unitáriusokat nem; ha az egyik a tömlöczbe került, a másiknak pedig a háza gyujtattott fel — akkor szemök végül napnyugat felé fordula s egy áldott világ partjain kötöttek ki, melynek lakosai fölé ama nagy s igaz mondás fénye ragyog: Minden ember egyenlő és minden ember szabad.

A szabadelvű keresztények Amerikában hosszu időn át nem képeztek külön testületet, hanem különféle egyházközösségekben éltek. Azonban e század elején kezdődnek a zaklatások, heves viták, melyek mindinkább élesedtek. Az unitarismus ellenei azon voltak, hogy izolálják őket s megszakítottak minden közlekedést és ennek következése az volt, hogy ők végre 1825-ben mint külön „Unitarian Association“ szerveződtek. A dolog természetében rejlett azonban, hogy még most is csak egy része e Liberalisoknak csatlakozott a kivált egyházközséghez, sok ezren maradtak, a mik voltak, presbyterianusok, quäkerek, universalisták stb. Mégis 1840-ben magában Boston városában már mintegy 30 unitárius egyházközség volt, valamint Ujangolhonban szétszórva több száz gyülekezet létezett egy virágzó főiskolával Cambridgeben.

Midőn Kossuth Lajos, a nemes keblü magyar, kit a despotismus üzött ki Európából, egy ideig köztük élt, azt mondotta: „Az unitarismus az egyedüli vallás, melynek jövője vagy on, mely befolyást gyakorolhat a műveltekre és a közönyösöket ismét új életre ébresztheti.“

Az egyház jeles tehetségü vezérei oly kitünő jellemek, hogy irántok teljes rokonszenvvel és bizalommal kell hogy viseltessünk és viseltetünk is. De már vallásos nézeteik is jó előre biztosítják irántok való érdeklődésünket, mert tény, hogy épen a szentháromság tana az, mely az orthodox dogmatikában leginkább kimagasiik. Igen természetes tehát, hogy annak teljes ellentétét minden nehézség nélkül megtudjuk érteni. És abban igazságot kell, hogy szolgáltatassunk nekik, hogy ezen tan nem úgy foglaltatik az „Irás“-ban, a miként az egyház tanítja. Mert ez a hely, melyet János I., 5, 7 v. lelünk föl s mely így szól: „*Hárman vannak, a kik bizonytságot tesznek a menyben: az Atya, az iqe és a szent lélek: és e három egy!*“ — csak később toldatott be az új szövetség szövegébe. Azt már azon időben is tudták, midőn az első unitáriu-

sok léptek föl, már a tudós Erasmus is tudta, ki Némethonban az első görög új test. nyomatta ki s ezen helyet kiküszöbölte; ezt tudta Luther is, ki az Erasmus-féle kiadás szerint fordítá német nyelvre az új szövetséget.

Azért nagyon is megértjük az unitáriusok állását, melyet az orthodox egyháztannal szemben elfoglálnak. És ha a szentháromság tanának elvetése más nézetek mezejére terelte is őket, Krisztus urunk művéről és személyéről, a többire nézve még sem voltak azok, a kik közönségesen a hitetlen névvel szokás jelezni. Ellenkezőleg sok olyast is hittek, a mit mai napon az u. n. hívők sem hisznek már. Távol állottak attól, hogy a természetfölöttit tagadni akarták volna. Azon jó hiszemben is éltek ők, hogy hitüket betudják az írásból bizonyítani s korántsem akartak a kereszténységtől elpártolni.

Ha azonban így állanak a dolgok, miért viseltettek a mi nagy reformátoraink irántuk oly nagy ellenszenvvel s miért üldözték őket, mintha a zsidóknál és törököknél is rosszabbak lettek volna? Hiszen a reformátorok nem voltak szörnyetegek, ruhájuk alatt jó és meleg szív dobogott. És miután ők maguk is életüket tévék kockára meggyőződésükért s inkább bármit is elszenvédtek, sem hogy a kath. egyház tévedéseiben maradtak volna, azt kellene gondolnunk, hogy a halfelől álló elvtársakat is megértették vagy bizonyos türelemmel voltak irántuk. Hogy történt, hogy róluk egyáltalában tudni sem akartak, sőt még azt is hitték, hogy Istennek tesznek szolgálatot, ha őket a halálnak szolgáltatják át?

E kérdésre különféleképen lehet válaszolni. Azt mondhatnók, hogy tekintve saját műüket, az okosság parancsolta, nekik, hogy ne szövetkezzenek azokkal, kik az ő nézetük szerint nagyon is messzebb mentek s ezáltal már az eddig elért sikert is veszélyeztették. A vagy nem mondhatták a hatholikusok: ime, ezek a reformáció gyümölcsei; ideig jutnak az emberek, ha az egyház tanával szakítanak! Ezt valóban mondhatták, a mint tényleg elég hangosan mondották is. A nép nem egy fiának lelkében félelmet gerjeszthetett ez s ott, a hol az új és a régi harcolnak még egymással, az újnak diadalát ezáltal vagy elodázták, vagy egészen megakadályozhatták volna. Nem volt tanácsos Róma kezébe ilyen fegyvereket szolgáltatni, hisz úgy is nagyon erős és hatalmas vala.

Ezekhez járult még az is: hogyha elvetendő a szentháromság; megszűnik azon különbség, mely a keresztény és a zsidó, meg a mohamedán Isten közt létezik. Servet az ő művében épen arra utalt, hogy Mohammed a szentháromságon és csak is ezen ütközött meg. Így tehát el vala törölve a határvonal, mely a kereszténységet a többi monotheisticus vallásoktól elválasztotta és a tulajdonképi keresztény kockára vala téve. Vajjon, ha a zsidóknak, törököknek és keresztényeknek egy Istenük volna, valami nagy szerencsétlenség származott volna-e abból?

Ily aggályok merülhettek föl a protestantismus vezéreinek lelkében. Azonban ellenséges állások tulajdonképi oka még másban rejlett. Mi megszoktuk azt a gondolatot, hogy a reformáció a hit szabadság ügyét képviselte és diadalra vezette. De olyan hit szabadság, miként mi értelmezzük azt, hogy kiki hihet a mit akar s a mivel senki se gondoljon, a reformátorok előtt s egész koruk előtt még ösmeretlen vala. Nem a hit szabadságáról volt szó, hanem azon lehetőségéről, hogy azon az ő nézetük szerint egyedül igaz s kétségbe nem vonható keresztény hitet hirdethessék s annak elvei szerint élhessenek, a melyet ők a szentirásból merítettek. Az ő szemek előtt nem lebegtek a hitnek különböző formái, melyek egymás mellett megálhattak, hanem csak egy igaz formája a hitnek, mely mellett a többiek mind csak csupa hamis tanok lehetnek. A pápa nem volt nekik csupán a régi hit képviselője, kit többé el nem ösmertek, hanem maga az Anti-Krisztus, a ki ellen harczolni kellett. Épen ez oknál fogva a balfelől álló ellenfelekben nem csak tovább menő elvtársakat láttak, hanem tévtanítókat, kik az embereket eltévelyítették és az igazságtól megfosztották, mely egyedül üdvözithette volna. Ha a reformátorok nagy veszedelmek és heves harczok árán napvilágra hozták az egyedül igaz keresztén tant, annál inkább kellett örködniök fölötte, hogy ezen tan tiszta maradjon, mint a tükör. A reájok bizott nép lelkeért felelősöknek tartották magukat Istennek és semmiképen sem türhették, hogy ezektől ismét elvonassék az üdv, hogy egy tévtan által veszendőbe menjen üdvösségük.

Alapjában tehát nem volt más, mint a tiszta tannak egyedül üdvözítő erejébe való hit, mely az unitáriusok ellen hozott szigoru rendszabályokat idézte elő és a mi őket a kortársak legtöbbszei előtt igazolta. Ez egy oly tévedés, mely régi időből ered s melynek szívos élete tart egész napjainkig. Mihelyt azt véljük, hogy a vallásban a fő az igazságnak helyes ismerete s hogy ez igazságot egy kész hitformula által biztosan ki lehet ábrázolni, csakhamar azt is óhajtjuk, hogy minden ember, vagy legalább egy nép minden tagja e hitet fogadja el s hogy a hatóság örködjék fölötte, nehogy valaki ezen hit ellen támadjon. Az állam aztán a polgároknak nemcsak a jogi oltalmat, hanem a vallási oltalmat is biztosítsa. Ilyen körülmények között nem lehet szó vallási türelemről és oly erős támadások, melyeket az unitáriusok az elfogadott hit ellen intéztek, csak a legszigorubb ellenrendszabályokat idézhették elő. A hatóság úgy hitte, hogy nem bírja el többé azon felelőséget, melyet alattvalói lelki üdvösségeért vett vállaira, ha ezt nyugodtan nézte volna.

Ezen álláspontot szerencsére rég túlhaladtuk már s ezzel együtt annak borzasztó következményeit is.

(Vége köv.)

Grátz Mór.

Minden napra egy gondolat.

(Taulm. közmondások)

Hétfő: Ha szerencsét keresel, keresd az ekét

Kedd: Hol nincs család, ott nincs erény.

Szerda: A nőtelennek nincs semmije, habár birja is a világot
és a menyországot.

Csütörtök: A tanulatlannak se értelme, se erkölce.

Péntek: Az anyagi birtoknál valódibb birtok a tudomány.

Szombat: A földmivelő étele izletesebb, mint a hivatalnoké.

Vasárnap: A részvétlen feleség olyan, mint az övben levő tűz.
Bálint Gábor.

A biblia köréből,

Gyehenna.

Jerusalem déli és nyugati szélén van a *Hinnom* völgye, egy rendkívül termékeny hely, közel a Kidron patakához. Régen, midőn a zsidók a Moloch bálványnak áldoztak, ebben a völgyben állott a vas Moloch-bálvány, melynek izzó forróvá melegített karja közé tették az áldozatra szánt kis gyermekeket. Ugyanakkor hangosan zenéltettek, hogy a gyermek sikoltása ne hallják. (2. Kir. 23. r. 10. v. Jer. Fr. 31. v. Kr. 35. v.) E miatt azt a szép és kedves völgyet meggyülölték s idehánytak minden megromlott tárgyat. Hogy elégessék, állandóan égették a tüzet. Ezt a fertőzött helyet Tophetnek nevezték el. Jézus így szólott: valaki azt mondja az ő atyjafiára: bolond, méltó a gyehennának tüzére. Később az elkárhozottak szenvedése és bűnhődése helyének nevezték a gyehennát s a föld belsejébe képzelték, a mit a híres olasz költő Dante képezelete kibővített s be is népesített.

Otthon.

Egy kis hős halála.

Clinton János egy kocsis 10 éves fia volt. Az engedelmes és kedves gyermekek mintaképe s a mellett készséges és bátor volt, a ki mindig azt és akkor tett, a mikor kellett. Nem régen egyszer a kis testvére ruhája a tűzuél meggyúlt s a láng már kezdett az arcához érni János, a kis hős, hogy ezt meggátolja, a gyermeket azonnal lefektette a földre és ott forgatni kezdette s forgatta mindaddig, a mig a tűz kialudt. A mikor a gyermek veszélyen kívül volt, akkor szaladt s az égő függönyt letépte s így a házat is megmentette az elégéstől. Ez nem történt baj nélkül mert a János keze több helyen elégett, hanem azért nem ment el a bátorsága. Csak-

hamar ezután a Themse partján járkált Londonban. Egy kis barátja Mortimer Compbell vele volt egyszer gondolta, hogy bemegy a folyó medrébe, a hol nem volt mély a víz. Ugy történt, de a kis fiu addig s addig próbálgatta mind bennebb, a míg egyszer hirtelen elsüllyedt. János meghallotta a sikoltást s azonnal utána ugrott és megmentette a kis fiut a biztos haláltól, de a mikor a partra kitette, maga elszédült s hanyatt visszaesett a vízbe s mivel nem volt ki segítsen rajta, odaveszett. Testjét megtalálták egy kikötőnél, honnan a csónakokkal szoktak kiindulni, de már nem volt rajta az életnek semmi jele.

A szószék hatása.*)

V-E

— Válasz az Unitárius Közlöny VII. évf. 13. sz. feltejt kérdésre —

A kik azt mondják, hogy a szószék a mai korban elvesztette vagy mindinkább veszíti hatását, azok vagy nem járnak a templomba s így felületesen itélnel vagy nem szereztek magoknak tájékozást az elmúlt idők templomgyakorlásairól s így az összehasonlitásban alaptalanok, de mindenesetre nem mondanak igazat, mert a nép, ideértve minden vallás-felekezetet, ma is látogatja a templomot éppen úgy, mint a multban tette. A mult és jelen vallásossága között azonban mégis van az a különbség, hogy a multban az emberek kegyesen vallásosak voltak, a jelenben pedig inkább észszerűen vallásosok. Mindkét esetben tiszteletet parancsoló vallásosság. A hol pedig esetleg lankad a vallásos élet s így hiányok vannak a templomgyakorlásban, ott az okok nem a predicatio tartalmas avagy tartalmatlan voltában keresendők, hanem a külvilági élet félszégsegeiben, mondjuk . . . a társadalmi élet tisztátalanságában. A városokról s az ugynevezett uri népről ragad a romlatlan falusi népre a templomgyakorlás hiánya. Mert valljuk meg s ismerjük el nyiltan, hogy a városi Sionok utai sirnak leg-hangosabban, mert nincsenek, a kik felmenjenek az ünnepre s az uri népek hangoztatják legtöbbször a predicatio szükségtelességét. Falun még az uri emberek is vallásosabbak, mint városon. Legelső sorban tehát a városi templomokat kell hallgatósággal benépesíteni s a falusi templomok önként népesülnek és pedig éppen a szószék vonzása következtében. Tehát ott, a hol a szószék eddig is hatással volt, a romlatlan keblü köznépnél — ma is meg van annak a fölemelő ereje s vonzó varázsa. Predikáljuk hát az ígét s nehogy azt a rögeszmét tápláljuk, hogy szószékünknek nincs hatása, mert ha ez a gondolat hatalmába ejt, akkor csakugyan utolér a hatástalanság nemezise.

Simó János,
unitárius lelkész

*) A nyilatkozatokat közöljük, a magunk véleményét fentartjuk.

» A szószék hatása.« ^{U-É.}

Határozottan merem állítani, nagyon tévednek, a kik a szószék hatását és a papi tekintélyt nem érzik és nem ismerik el. Csak szándékos rossz indulat és nagyon is kétségbevonható vallásos érzelem súghat ilyen állítást.

A szószéknek hatása, a papnak tekintélye ma is van s a jövőben ez még növekedni is fog. Igen természetesen, lesznek és vannak, mint minden egyéb dologban, itt is ellenkező kivételek. Ámde e kivételekből általános ítéletet alkotni jogtalan, legalább is illetlen. Már pedig a szószék hatása és papi tekintély hanyatlása miatt gyakran hangzó panaszok ilyen egyes kivételeken alapulnak.

A nép ma is vallásos; a templombajárás ma is elismerésre méltó gyakorlatban van. De mégis, engedjük meg egyelőre ennek ellenkezőjét és lássuk ez minő körülményekből magyarázható ki?

1-ször is a kor szelleméből és az ebből kifejtett társadalmi viszonyokból és szükségekből. A korszelleme anyagias. Az anyagias ismeretek után törekvő erő elszigetelve tartja a szív és érzélem erejét, s látszólag megüli a hitet. A létért folyó nagy küzdelemben vezérszerepet viszen a tudás-vágy. Annyi mindent óhajt az emberi ész megtudni és e tudás annyi eszközhöz nyul, hogy *az ezekre fordított figyelem nem ér rá ezt is meghallgatni: „nem csak kenyérré! él az ember“ . . . „lélek az, a mi megelevenít“ . . . „boldogok a tiszta szívűek“ . . .* stb. E korszellem szülte viszonyok és szükségek a papot is hatalmukban tartják. És míg a népet a társadalmi terhek, a melyek a lelkieknél hatalmasabbak, csaknem megfosztják a lelki táplálék kellő megjutalmazhatásától, addig a lelkész is a maga és családja fentartásáról kénytelen első sorban gondoskodni. Van-e e tényekben a szándékos vallástalanságnak bizonyítéka? Van-e ezekben a papot jogosan terhelő szandékos mulasztási tárgy? . . . Én szeretném így szólani: *„a mit nem akarnál magadnak, másnak se akard“* — tisztelt elítélő biróm.

2-or. Istentiszteletünk hiányos. Külső formái, magukban véve csak az észhez szólnak. Orgona és közének nem elég segédeszközök az ima áhíthatóssá tételére és a beszéd hatására. Szép zenét, gyönyörű éneket és tetszés szerint ható beszédet a köznépnél is megfinomult izlés talál ma iskolában, színházban, a könnyen megközelíthető városokban stb. Kívánhatni-e, ennélfogva, hogy a többnyire sivitő orgona nyaggatást, az egyéni nagy hangot mutogató éneklést oly tömegesen siessen élvezni a nép, mint élvezte a régi időkben, a mikor az ilyen is szinte művészi élvezetet nyújtott? Viszont igazságos-e a paptól egyedül kívánni e hiányok kipótlását?! . . . Szerezzünk szép és jó hangu orgonát. Neveljünk műizléssel játszani és énekelni tudó orgonistákat. Ne féljünk tért és helyet engedni a templomban a vonós vagy fuvó hangszerű zenének.

Módosítsuk énekeink dallamát, összhangzatos egy-két szólamra osztva, a mai műizléshez. Ezek mellett ne idegenkedjünk a templomok belső és külső díszítésétől. Nagyjaink arczépei, a kereszténység multját előtűntető festmények, a szeretet és szívjóságot ábrázoló képek és szobrok — ha módunkban volna — mind megragadnák és meghatnák a szívet, fogékonyabbá tennék az ige befogadására.* Nem gondolom, hogy e nézetemben valaki megintgatni tudna, mert e nézet tapasztalaton és jól ismert közóhajtáson alapul. Vajjon miért nem üresek azok a templomok, a melyekben ezek feltalálhatók? Miért nem kicsi az ilyen templom papja tekintélye? ** Tessék gondolkozni, ezután elítélni hallgatót és papot, de nem csakis a papot!

2. *Az ige hirdetés módjában is keressünk* némi okot a tekintély hanyatlásra! Elismerem ebben hibámat! Tudományt többször tanítok, mint a mennyi hitet gerjesztek. Ez azért van, mert hallgatóim jól ismert viszonyaiból kiindulni s azokból általános és szívesen hallgatott oktatást, buzdítást és vigasztalást végezni a *kipapolás* elkerülése kedvéért nem merek. Ezeket nem merészelve az életben, a családban, társadalmi intézmények felkarolásában restellem tovább ápolni — részint azért, mert első a megtagadott tisztességes fizetés kikeresése, részint pedig azért, mert a közkivánság azt mondja: „*a pap érje be a szószékkel*“ Én vagyok tehát hibás, ha egyfelől az alkalmat előlem elzárja az élet, másfelől a társadalmi rend?! Tenném bizony azt, hogy bibliai szellemben működjem: de valjuk meg, nevelésünk, képesítésünk hiányos; hiányaink pótlása pedig csak részben s az is soha el nem ismert önmegtadadás árán lehetséges. „*A ki érzi, hogy nem bűnös, az vessa az első követ redm.*“

Egyébiránt ismétlem: a fenebb röviden érintett körülményekben lehetne okát keresni a szószék és papi tekintély hanyatlásának. De e körülményektől eltekintve, a szószék ma is hatásos s aránylag hatásosabb, mint régen volt. Ezután még hatásosabb lesz, mert a mai kor szelleme sem tudja kiirtani a vallásos érzést, melynek szükségeit a műizlés ki fogja elégíteni. Vajha mi papok e szükség kielégítésében előljárván, ez óhajtott cél elérésére anyagi és szellemi támogatásban részesülnénk!

Németh István.

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Első áldozat.** Lapunk novemberi számában „Remény s emlékezet“ cím alatt megemlékeztünk volt Dávid Ferenczről, s Déva váráról és azt kérdeztük: mi legyen a munkánk és erre az volt a válasz: „*é pít sünk hajlékot Déva nagy halottja hamvai fölébe. Dávid Ferencz az emlékezeté, a Dávid Ferencz templom a reményé. Van-e közöttünk a ki ennek a reménynek él? Ki az, a ki leteszi az első áldozatot, melyből az alapkő felállítható legyen?*“ Azóta vártunk, reméltünk s íme nem csalódtunk. Megérkezett az első áldozat. Murányi

* Ezt kétségbevonjuk. Szerk.

** Más ott az ok, s olyan, a melyre nem vágyunk.

Szerk.

Farkas Sándor, Dávid Ferencz költője, letette az alapkövet 10 forinttal Dávid Ferenczünknek Déván egy kápolna emelésére. A tizforinthez Boros György tanár 5 frtot tesz hozzá, s hiszi, hogy minden unitárius akarja, hogy a Dávid Ferencz emléke egy templommal megörökíttessék.

€ — 50 évi jubileum. A tordai unitárius egyház érdemes és szeretett lelkészét Albert Jánost szándékozik egy ünnepélyvel megtisztelni, miután február 8-án betölti lelkészi működése 50. évét. Az ünnepély május 5-ik napján fog megtartatni.

€ — Vallásszabadság klasszikus helye Torda városa a milleniumra megfesteti a vaslásszabadságnak 1568-ban Tordán a januári országgyűlésen történt kimondását. A kép részleteihez az E. K. Tanácstól kért véleményt, s úgy látszik, annak alapján fog kivitetni a mű. A jól szerkesztett „Aranyosvidék“-ben a városi közgyűlés határozatáról a következőket olvassuk: Beszámolt a milleniumi kép ügyében kiküldött bizottság. A vallásszabadságnak 1568-ban a tordai piaci templomban történt kimondása mozzanatait örökítik meg egy 3 $\frac{1}{2}$ méter magas s ennek megfelelő szélességű képen, midőn Dávid Ferencz, a főalak azt mondja, hogy a hit Isten ajándéka. A képen mintegy 25 alak lesz felismerhető. A szóban levő 3000 frtért a képet Krisch Aladár fővárosi festő fogja elkészíteni. A további felügyeletet a kultuszminiszterium végzi.

€ — Lelkészi lemondás. Csókfalvi lelkész Fekete József lemondott állásáról és kérelmére az Egyházi K. Tanács papi rangja és jogai meghagyása mellett elbocsátotta. Mi Feketét buzgó ifju lelkésznek ismertük, s távozását sajnáljuk és indokolását a „fizetés csekélységét“ nem tartjuk kellő mentségnek, mert egyháza a közepesek közé tartozott s mert a lelkészi pályának olyan fenséges előnyeit, olyan tekintélyt, olyan magasztos hivatását ismerjük, a melyeket egyszerű, kenyérszerző pályával nem cserélhet fel az, a kiből meg van a kötelesség-érzete, s a ki tudja mit jelent: „az én igám terhes, de gyönyörűség.“

€ — Lőfi Ödön padjelöltet s jelenleg h.-m.-vásárhelyi s.-lelkészt, az E. K. Tanács kijelölte az oxfordi „Manchester Collegeba“ három évre. Ud özlöjünk!

€ — Pályázat eredménye. Az E. K. Tanács által hirdetett irodalmi pályázat alapján beérkezett a „Biblia történetekre“ két pályamű: „Biblia ismertetés“ egy pályamű; „Egyháztörténelem“ két pályamű (egyik tervezet); „Ének-könyv“ egy pályamű. A pályaművek most vannak bírálat alatt.

€ — Női imakönyv. Az egyházi Képviselő Tanács a múlt évben pályázatot hirdetett egy unitárius női imakönyv írására. Minthogy a kihirdetéskor a pályázat határideje nem volt hivatalosan megállapítva, a folyó évi első gyűlésen 1895. évi július hó 1-ső napja tüzetett ki. Ekkorra a pályamunkák beküldendőek Főt. Ferencz József püspök urhoz.

W-X. A sepsi-köröspataki gyülekezet három újtagja: Téglás Mózesné, Kis Sándorné és Bedő Imréné, saját lelki buzgóságuktól indítva, elhatározták, hogy gyűjtést indítanak egy oly magtár megteremtésére, melynek jövedelméből a belső embereknek évenként fogyó képűjük pótoltsassék. A megajtott gyűjtésnek pénzben és gabonában igen szép eredménye lett, mert a gyülekezetnek minden buzgó tagja készséggel áldozott a szép célért. Magunk részéről is mind a gyűjtőknek, mind az adakozóknak elismeréssel vagyunk s neveiket csak a helysükre miatt nem közölhetjük. Fogarasi Istvánné Költő Mária a s.-köröspataki gyülekezetünk nőtagjai számára egy 25—30 frt értékű urvesorai ezüst polarat ígért készíttetni a husvétii szent ünnepekre. Így forgolódna az új kor Máriái a Jézus lábainál. Jól esik a hithűség e megnyilatkozásait olvasóink tudomására adni. Ne féljünk, mert nekünk örökségünk van, melyet sem magasság, sem mélység el nem vehet: s ez a hit buzgó áldozatkésztség, mely megvédett a múltban, védelmez a jelenben, s meg fog tartani az eljövendő idők megpróbáltatásaiban is.

— **A világ vallásai.** Jones L. I. ur, ki a chicagói valláscongressusnak elnöke volt, ennek a csodálatos gyűlésnek az előnyeit felhasználva több tanulmányt írt. Ezeknek egyike szól „a világ vallásairól“, melyet Derzsi Károly budapesti lelkészünk anyanyelvünkre nagyon szépen átültetett és ki is adott az „Unitárius Kis Könyvtárban“. A füzet főtárgyai: Mózes, Zoroaster, Confucius, Budha, Szókratész, Jezus, Mohammed. Becses munka, ajánljuk.

E — **Kövendi tüzkárosult** két belső ember számára Budapestről ottani lelkész Derzsi Károly aa. gyűjteménye: Sebes Pál 5 frt, Ürmösi Miklós 5 frt, dr. Ürmösi Gyula 2 frt, dr. Székely Ferencz 5 frt, Bedő Albert 5 frt, M. Farkas Sándor 3 frt, Lőrinczi Dénes 1 frt, budapesti unit. egyházközség 5 frt, Meizner Imre 1 frt 50 kr, Derzsi Károly 5 frt, Serák Károly 3 frt.

E — **Régi unitár. énekeskönyvet** keres lapunk utján egy könyvedvelő, akár cserébe, akár pénzért. Kinek a mult százakból való kiadásu énekeskönyve van, egy levelező-lapon értesítse szerkesztőségünket, megírván, hogy a könyv milyen állapotban van s melyik évben adatott ki.

E — **„Székely-Udvarhely.“** Udvarhelymegye is megszólalt már oly hosszas nemeság után s Dr. Vajda Emil szerkesztésében nagyszámu dolgozótárs közreműködésével „Székely-Udvarhely“ cz. alatt heti lapot indított meg. Valóban ideje már, hogy cz a népes megye is megemberelje magát. Reméljük, hogy a „Székely-Udvarhely“ nemesak irókkal, hanem olvasókkal is dicsekedni fog rövid időn. A székely becsületet meg kell menteni!

E — **Helyreigazítás.** Az „Unitár. Közlöny“ mult számában Blandrata György életrajzában a következő sorokat: „A második gyulafehérvári disputatióban a királyi udvar előtt, mint ellenfele Melius, nem egyszer merőben elakadt“ — az igazságnak megfelelően így olvasd: A második gyulafehérvári disputatióban a királyi udvar előtt, mint ellenfele Melius nem egyszer, merőben elakadt. Az igazságnak tartozunk, e rövid kijelentéssel. K. F.

— **Ki a gazda?** Érdekes kérdést vetett fel a **Benedek Elek** szerkesztésében megjelenő **Nemzeti Iskola** az újévi első számában. A czikk írója Földes Géza, ki azt fejtegeti, hogy az orsz. tanítói nyugdíjalap a tanítók igaz és kötségsbe vonhatatlan tulajdona, melyhez maga a törvényhozás sem nyulhat a tulajdonjog szentségének megsértése nélkül. A czikknek a hangja ugyan éles, de indokolt, mert a tanítói nyugdíjséremlmek valóban kétségbeejtők. A Nemzeti iskola vezérékkezöje e bajokon ugy akar segíteni, hogy a nyugdíjalap kezelésében adjanak részt a tanítóknak is és hogy minden nyugdíjazási eljárát mutatassanak előbb meg az érdekelt nyugdíjba vonuló tanítónak s annak az észrevételeit, kifogásait érdeme szerint mérlegeljék. Ennél azonban sokkal fontosabb az a gondolat, hogy az alap millióit az állam bocsássa az iskola fentartó községek rendelkezésére, a kik innen nyerenő államkölesönökből építenék iskola-épületeiket, tanítói lakházait. Így legalább azokat a szánalmasan rozoga iskolákat a kívánalmaknak megfelelő épületekkel lehetne kicserélni s ebban nagy haszna lenne a hazai népoktatásnak és a tanítóknak egyaránt. Igazán kívánatos dolog, hogy ezeket a praktikus eszméket a megyei tanító-egyletek is tárgyalgassák. E tárgyalásokhoz pedig kiténő vezérfonalat ad minden tekintetben a Nemzeti Iskola.

— **A harmadik.** **Benedek Elek Magyar Mese- és Mondavilágából,** ez öt kötetre tervezett mesekönyvből a 20. és 21. füzetet kaptuk egyszerre. Amabban véget ér a második kötet, mely már külön is kapható s kezdődik a harmadik kötet egy rendkívül bájos mesével, a **Szép Miklós**-ról, mely igazi remeke a meseköltésnek. Mesék és helyi mondák váltakoznak a két füzetben is, mind művészi formában megírva. Már szinte fölösleges ajánlanunk a szülőknek és tanítóknak, hogy e könyvet megszerezzék. A Magyar Mese- és Mondavilágról ma már egyhangu a vélemény: ez a legszebb, legbecsebb ifjusági könyv. Egy füzet ára 25 kr., 10 füzet 2 frt 50 kr., első és 2-ik kötet ára 3—3 frt, pompás diszkötésben egy-egy kötetben száznál több illusztrációval.

— **Homoród-szentpáli Dimén Sándor** birtokos, a Dávid Ferencz Egylet rendes tagja meghalt Budapesten 39-ik évében hosszas gyengélkedés után. Nyugodjék csendesesen! **Ozsváth Gerő** a kolozsvári nemzeti színház tagja, a D. F. Egylet r. tagja meghalt január 3-án élete 61-ik évében. A papi pályára készült, de az 50-es évek szomorú napjai a színésszpályára terelték, hol többet velt tethetni nemzete érdekében. Mindig lelkes hazafi és buzgó egyháztag volt. Három derék fiut nevelt fel, kik közül Arpád ezelőtt egy pár évvel halt meg, Zoltán a tanári és Gerő az orvosi pályán működik.

— **„Háztartás.“** Ez alatt a czim alatt egy gyakorlati irányu hasznos lap indult meg az új évvel: A háztartásnak minden ágára kiterjed és sok tanulságos utasítást ad. Egy ilyen lap nemcsak lézaggpótló, hanem nélkülözhetlen egy rendes háznál. Minthogy ára egész évre csak 6 frt., nem is mondható drágának. Mi melegen ajánlhatjuk azután a mit láttunk belőle. Megrendelhető a „Háztartás“ kiadóhivatalában. Budapest, VIII., József-utca 45 sz

— **Hítelszövetkezet** alakult Simónfalván a nép terheinek könnyítése és a takarékosági hajlam emelésére. A működés a „Házai szövetkezetek központi intézete“ támogatásával már megkezdődött.

— **A kövendi egyház** tagjai Sárdi Imre énekvezért és ny. tanítót 40 évi szolgálatáért szép kitüntetésben részesítették.

Kövendi

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

— **Főgondnokaink.** Egyházunk világi fejei az új évben nemes áldozatkészségüknek kiváló szép jeleit adták. Mélt. Báró P. Horváth Kálmán ur 100 frtot küldött a főt. püspök urhoz, újévi ajándékkul, a Keresztény Magvető (30 frt), az Unitárius Közlöny (30 frt) és a kolozsvári szegényeknek (40 frt). Kellemetes váratlan meglepetés volt, melyet a magunk részéről nagy hálával fogadtunk s általa munkánkhoz újabb lelkesedést nyertünk. — Mélt. Daniel Gábor főgondnok ur közelebből a Dávid Ferencz Egyletet tisztelte meg azzal, hogy magára vállalta „Egyházközségünkön kívül, szétszórtan lakó hiveink lelki gondozása“ cz. pályaműnek (írta Simó János) a kiadása költségeit a mely mintegy 25 frt. s így most abban a kellemetes helyzetben vagyunk, hogy azt ingyen megküldhetjük az érdeklődőknek. Ha ezekhez hozzávesszük szeretett püspökünknek lapunk újévi számában megjelent aranyatérő szövegét: „Vigyázzatok és imádkozzatok“, nemde nincsen-e okunk teljes bizalommal és minden jó reménységgel mondani: ne félj kicsiny sereg, mert tetszett a ti atyátoknak hogy adjon nektek országot. Légy kitartó és hallgass vezéreid szavára: „kövess engemet“!

— **Fiatalság Barátja.** A folyó évben konfirmáló ifjak számára ajánljuk lelkészeink figyelmebe a „Fiatalság Barátja“ confirmatói számát. Minden megfizetett egy szám helyett kettőt adunk. Ebből az alkalomból óhajtanánk levelezés útján érintkezni a t. confirmáló lelkész urakkal. Elégséges egy egyszerű levelező-lap, melyen írják meg, hogy a kezöknél levő példányokból hány van eladva, hány van kéznél és hányra lenne szükség, hogy mindenik confirmáló kapjon egy példányt.

— **A tanító urak** ne mulasszák el gondoskodni iskolájok számára a szerkesztőségünkben kapható arcképekről, melyek egyházunk jelesebb tagjait örökítik meg. A még meglevő képeket: dr. Brassai, dr. Bartók, Berde Mózes, dr. Berde Áron, Daniel Gábor, Ferencz József, Kiss György, Kriza Jánosné, Orbán Balázs, Pákey L. Simén és három angol, összesen 12, melyekből a két első nagy negyedrét csupán 50 kr-ért fogjuk megküldeni Ennél czélszerűbb dísz az iskola falára nem ajánlhatunk.

— **A háromszéki fiók-egylet** a tavaszra nagyobb szabásu ünnepélyt tervez Kálnokra.

Magyar
— Az egyesület pénztárába 1894. decz. 22-től 1895. január 23-ig 1 frt rendes tagsági díjat fizettek: Albert Dénes alapító t Ladámos 94—98-ra, Ürmös y Gyula dr, Budapest 94-re, Pálfi György, Ilosva 94—95-re, Nagy György, Kolozsvár 95-re, Koronka Antalné, Kolozsvár 95-re, Kardos Ferencz, Gulyás János, H.-M.-Vásárhely 95-re, Szabó T. Gábor, Iszka-Szentgyörgy, 93—94-re Musnai József, D. Sz. Márton, 95-re, Czupor Ferencz, Toroczkó 93—94-re, Rajz Gyula, Erzsébetfalva 95—99-re, László Ferencz id., Gyepes 95-re, Gál Kelemen, Kolozsvár 94—95-re, Benke Elek, M.-Lápos 95-re. (Folyt. köv.)

60 kr. tanulói kedvezményes díjat fizettek 95-re: Pálfi Márton, Nőképezde unitárius növendékei, Kolozsvár, Költő Gábor, Elekes Dénes, Koss Dániel, Kisgyörgy Sándor és Pap Domokos, Sz.-Keresztur.

A kisküküllői körű fiók-egyesületből rendes tagsági díjat fizettek: József Dénes, Dalkör, Dombó, Geréb Zsigmond, Szókefalva; a háromszéki fiók-egyesületből: Csifó Salamon, 94-re, Faluvégi András, Göncz Mózes, ifj. Imre Cyörgyné, Székely Zsigmond, Bedő Sándor, Cserei Gyula, Szentpáli Sándor és Szentpáli Gyula. Kérem a f. egyesületek pénztárnokait, hogy sziveskedjenek minden alkalommal megírni a fizető tagok lakóhelyét és az évet is, melyre az összeg nyugtázandó

Az egyesület pe selyébe ajándékoztak: mélt. P. Horváth Kálmán báró, egyh főgondnok 30 frtot, id. László Ferencz Gyepesről és M. Farkas Sándor Bndapestről 1—1 frtot, Raffai Károlyné 5 frtot.

Kolozsvárt, 1895. jan. hó 23-án.

Gálfi Lőrincz, pénztárnok.

Egyesület
Szerkesztői üzenetek. „50 év után“, „Emlék Endrémnek“. Egyik sem közölhető, mert mind a kettő csak próza egy-két rimmel megtoldva Bétai. Jobbnak láttuk így változtatni. Más helyen van a tudósítás Az ajánlatot elfogadjuk. Májai I. urnak Torda. Kívánsága szerint a jelzett névre fogjuk czímezni az „Unitárius Közlönyt“. Ismeretlennek az „Unitárius Közlöny“ mult évi 11-ik száma beküldéseért köszönetet nyilvánítunk. **Tudakozóznak.** Az „Unitárius Közlöny“ megküldetik bármely fiókgyleti tagnak, — a ki a tagdíjat a f. c. pénztárnokhoz befizette. Pálfi J. igazgató urnak Toroczkó A „Fiatalság Barátja“ért küldött 5 frtot köszönettel vettük. N. M. P. Azt a kívánságát, hogy vajjon egy-egy unitárius pap hány tagot szerzett a Dávid F. Egyesületnek, teljességgel nem elégíthetjük ki, mert át kellene néznünk tiz éves levéltárunkat. Azt nem vitatjuk, hogy olyanok is vannak, a kik senkit sem nyertek meg tagnak, mert lehetnek ilyenek is. Ő. A szószerk hatására vonatkozólag beküldött cikke így nem adható. Tessék egészen újra szerkesztani. **Szász T.** Az énekeskönyv Stein Jánosnál kapható Kolozsvárt. Ára 50 kr. Stein engedményt az énekeskönyv árából nem teszen, mivel — szerinte — az ár nagyon csekély. „Uj apostol“ Meglepetéssel olvastuk leveléből, hogy olyan unitárius pap is található, a ki egy unitárius lapnak kézből-kézbe adását megtagadja, holott a lapok híveilez voltak czímezve. Félreértés kell, hogy legyen a dologban. „Az élet könyve“, „Számok“ kiszedve a jövő számra maradtak (Több levélre a jövő számban).

TARTALOM: Aranyos-rákosi Székely Sándor. (Képpel) B Gy 1. l. — Élesszettek a tüzet. (Izenet Amerikából). 18. l. — A Tisza eredete. (Költemény). Végh Mátyás. 19. l. — Közlöny. B. 20. lap. — Külföldi hangok az unitáriusokról. Grätz Mór. 21. l. — Minden napra egy gondolat. Bálint Gábor. 25. l. — A biblia köréből. 25. l. — Otthon. 25. l. A szószerk hatása. (Válasz). Simó János. 26. l. — „A szószerk hatása“. Németh István. 27. l. — Egyház és iskolai mozgalmak. 29. l. — Egyesületi élet és munkásság. 31. l.

Nyomatott Gámán János örökösénél Kolozsvárt. (Belközéputca 2.)